

Folkhögskole Veteranen

NR 2 2015

Veteranföreningens nye ordförande presenterar sig

Det är inte lätt att försöka ge en bild av sig själv. Det kan lätt bli antingen för formellt eller alltför privat.

Det som väl är anledningen till att jag blev påtänkt som ordförande, i denna illustra krets som är Folkhögskolans veteranförening och dess medlemmar, är sannolikt mitt engagemang och arbete för Bona folkhögskola, numera beläget i Motala. Därför blir min presentation dominerad av detta.

Bona är idag en skola som har drygt 30 år på nacken, men har präglat mitt liv i 35 år (minst). Jag var initiativtagare, och ingick i den första kretsen av personal när skolan startade 1984. Inte minst arbetet för att få till en "marxistisk folkhögskola" från initiativet uppe i Malung hos Stewe Claeson nyårsnatten 1978, och fram till starten i augusti 1984 minns jag nu efteråt med stor tacksamhet. Många är de människor som det gick att mobilisera för ideella arbetsinsatser och

ekonomiskt stöd, vilket var fantastiskt att få uppleva. Att det var möjligt kan så här efteråt te sig överraskande, med tanke på att det då var nyliberalismens idéer som var på fram-marsch.

Jag blev så småningom rektor under 1990-talet och upplevde då såväl en kraftig expansion som konkurs och en rekonstruktion, detta senare 1997, när likviditeten sinade och kreditmöjligheterna var uttömda.

Att vi lyckades rekonstruera Bona var fantastiskt. Att det gick att komma igen på nytt var, förutom en klok konkursförvaltare, till stor del personalens och elevernas förtjänst. Ingen sa upp sig, alla elever (nästan) stannade kvar när man dagen efter uppropet fick beskedet att skolan hade begärt sig själv i konkurs. Uppslutningen bland enskilda och organisationer när det gällde att skrapa ihop ett nytt startkapital var också imponerande.

Den solidariteten vill jag gärna framhålla som hårdvaluta, en positiv kraft som jag gärna identifierar mig med och som jag tycker också bör gälla i andra sammanhang.

För övrigt är jag numera en glad pensionär, ägnar mig lite åt kommunalpolitik, men framför allt är jag doktorand på Linköpings universitet. Det är en ynnest att få möjlighet att på gamla dar finnas i en miljö av kloka unga människor ivriga att bidra till en bättre värld!

Björn Grip

Tryckning av denna tidning
har möjliggjorts tack vare ...

 Åsa folkhögskola
Skolan där vuxna växer.

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 2
Årgång 15
juli 2015

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 200 kr per år till Folkhögskolans Veteränförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Vår ordförande presenterar sig	1
Träff på Wendelsberg	2
Gandhi och Grundtvig på höstens veteranträff i Västra Sverige	3
Stewe Claeson får Selma Lagerlöfs litteraturpris	3
Påminnelse om klimatseminarium	3
Berg möts inte men människor möts	4
Ideellt engagemang i fokus i Almedalen	8
Amatörteater och folkbildning	9
Veteränföreningens årsmöte 22 april	10
Intervju med Linda Rosén, Folkbildningsrådet	11

Redaktionskommitté

Egil Boräng
egil.boraeng@swipnet.se

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@folkbildning.net

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip
Sturegatan 9B
614 32 Söderköping

epost
bjorngr@hotmail.com
tel 070-540 95 79

Kassör
Kent Jonelind
Marielundsvägen 7
824 31 Hudiksvall

epost
kent.jonelind@gmail.com
tel 070-550 37 59

Träff på Wendelsberg

Per Nordqvist

Som vi kan läsa om på annat ställe i tidningen så genomförde Folkhögskolans Veteränförening sitt årsmöte på Wendelsbergs folkhögskola den 22 april. Dagen innan träffades det västra distriktet av föreningen till sitt vårmöte på samma plats. Det har blivit en tradition att ses en gång per termin på någon av alla de folkhögskolor som finns i Västra Sverige. Vi var närmare 20 personer närvarande och kunde denna gång också glädja oss åt flera deltagare med rötterna i andra delar av Sverige.

Skolans rektor Sven Östberg satte tonen för vår samling när han inledde med att på ett kåserande sätt berätta om skolans tillblivelse, historia, nutid och framtid. Till framtidsbilden hörde den distanskurs, kallad Projektbildaren, som vi sedan fick stifta närmare bekantskap med. Vi förflyttades till en skolsal fylld med teknisk utrustning, som gjorde det möjligt att genomföra en tuff helfartskurs på distans. Skolans lärare Sören Eriksson berättade initierat och med en härlig geist om de nya pedagogiska och didaktiska grepp som krävdes. Han var också mån om att betona hur viktigt det var med disciplin och närvaro, trots att man tidvis fanns skilda över hela landet. Jag tror att vi alla blev imponerade över hur ny it-teknik kan användas, men samtidigt glada över att inte behöva bemästra alla dessa nymodigheter som krävs i en föränderlig utbildningssituation. Jag hörde att någon mumlade om en stencileringsapparat när vi gick ut för att inta en god lunch.

Eftermiddagen var vikt för Benton Wolgers från Folkbildningsrådet. Han har ju som specialuppdrag att arbeta med att belysa etisk och praktisk gränsdragning för en skolform som ju ska präglas av största möjliga frihet. Innehållet i hans intressanta föredragning på temat "Finns det några gränser för folkhögskolans frihet?" har tidigare refererats i nr 4/2014 i samband med ett av föreningen arrangerat seminarium i Stockholm. Här kan bara noteras att vi kände att frågeställningarna inte var nya och någon påminde oss om Bo Götbergs "fel och försummelser" på gångna rektorskonferenser. Vi blev dock medvetna om att svaret inte är givet på "att-styra-eller-inte-styra-frågan" med tanke på folkhögskolans framtida utveckling.

Väl så viktigt en sådan här dag är att få träffa gamla vänner och minnas. Det gör att Västra distriktet av Veteränföreningen inbjuder till ytterligare en träff i höst. Håll ögonen öppna för mer information!

Foto: Egil Boräng

Gandhi och Grundtvig på höstens veteranträff i Västra Sverige

Som ung indisk lärare var han inspirerad av de tankar som Gandhi hade förmedlat. Men så kom han i kontakt med och började studera texter som Grundtvig hade formulerat. På det sättet fick han höra talas om nordisk folkhögskola. Han blev fångad av idén att starta en folkhögskola bland de fattiga människor som fanns i hans hemtrakter i indiska delstaten Bihar, nuvarande Jharkhand.

Med hjälp av ett stipendium fick han möjlighet till en resa och skrev till ett stort antal folkhögskolor i Danmark och Norge, men fick bara svar från två i Norge. Så en dag stod han på perrongen i Hallingdal för att besöka sin första folkhögskola. Det skulle komma att bli många besök över hela Norden, men

inte minst i Sverige. Första anhalten där var Mora folkhögskola, men av en slump besökte han sedan Västerhaninge, där dåvarande rektor Bengt Kjellman blev förtjust i denna indiska pedagog. När Bengt senare blev rektor på Östra Grevie folkhögskola var

han initiativtagare till Svenska föreningen för indisk byfolkhögskola (SFIB) år 1972.

Drygt 40 år senare finns föreningen kvar, men har bytt namn till JVV – Jagriti Viharas Vänner - med ca 350 medlemmar. Jagriti Vihara heter den skola, som idag närmast kan kallas ett pedagogiskt byutvecklingscenter och den unga läraren har blivit 84 år och heter **Jaya S. Uphadyay**.

Tisdag 29 september kan du få lyssna till honom och hans folkbildningsresa vid Folkhögskolans Veteranförenings träff på Agnesbergs folkhögskola i Göteborg.

Dagen startar kl 10 00 med mingelkaffe, presentation och visning av skolan. Förutom att lyssna till Jaya blir det också gott om tid att lyssna till varandra och även att planera för nästa träff.

Kostnad för hela dagen ca 100 kr.

Anmälan senast tisdagen den 22 september till

Per Nordqvist 073-650 08 03

peje.nordqvist@gmail.com eller

Ingemar Nordieng 070-594 23 53

ingemar.nordieng@telia.com eller

Håkan Söderlund 072-223 53 74

hakan.soderlund.mullsjo@folkbildning.net

Stewe Claeson får Selma Lagerlöfs litteraturpris 2015

Egil Boräng

Redaktionen för Folkhögskoleveteranen gratulerar varmt vår faste krönikör Stewe som får Selma Lagerlöfs litteraturpris 2015. Så här lyder en del av motiveringen:

» ... för ett författarskap som undan för undan, med stilistiskt mästerskap och vidsträckt kunskapsfält, har lyssnat in romanens hemspråk i det ovissa, pågående, mot livet öppna.«

Det är bara att hålla med och vi ser fram mot Stewes fortsatta drömmar om folkhögskolan!

PÅMINNELSE

Glöm inte att anmäla dig till klimatseminariet onsdagen den 24 september, kl. 10-15, på Folkbildningsrådet, Rosenlundsgatan 50 i Stockholm!

Karin Svensson Smith kommer där att prata om klimat, transporter och jämställdhet.

Före seminariet bjuder föreningen på en kopp kaffe eller té med smörgås. Lunchen betalar vi själva och äter på någon av restaurangerna i närområdet.

Anmälan skickas till
Britt-Marie Danestig
brittmarie.danestig@gmail.com.

Det här är andra delen (den första publicerades i förra Folkhögskoleveteranenen) av en förkortad essä om utbytet mellan svenska folkhögskolor och tanzaniska FDC som Ebba Andersson gjort. Stommen i essän utgörs av fyra fallbeskrivningar och vad de lett till på svenska folkhögskolor.

Berg möts inte, men människor möts

Ebba Andersson

Samarbetets innebörd

Exemplet Valla

KSA startades i början av 1980-talet och flera folkhögskolor startade vänskolesamarbete strax efter KSAs tillblivelse. Valla folkhögskola startade sitt samarbete med Bigwa FDC 1986. Allt sedan dess har samarbetet fortsatt mer eller mindre intensivt trots personförändringar på båda skolorna. Dock finns på Valla kvar samme eldsjäl som startade samarbetet. Det är viktigt, vänskolesamarbeten drivs på folkhögskolor till stor del av eldsjälur.

När man startade sitt samarbete gjordes en kontaktplan mellan de vänskolegrupper som bildades på respektive skola. Man utbytte information genom att Valla t.ex. sände sin tidning till Bigwa och man hade fysiska utbyten. Svenska Institutet finansierade Bigwas besök på Valla.

Idégrunden i början var hjälp till självhjälp, den idé för samarbete mellan Nord och Syd som då under 80-talet var som mest gångbar. Det handlade i första hand om utbyte av idéer för att kunna bygga upp Bigwa som FDC, någon diskussion om pedagogik fanns inte, det handlade om praktisk utveckling. Men inte bara för Bigwa, Vallas Ulandslinje var en av anledningarna till samarbetets start. U-linjen gjordes medvetet till en del av samarbetet redan från början. Vallas första besök på Bigwa gjordes av lärare och u-linjen och kom sedan att bli en viktig del av kursplanen för u-linjen. I detta kan vi se en tydlig idéburen överföring av kunskap som u-linjen inte kunnat erbjuda sin kursdeltagare på annat sätt än en konfrontation med verklighetens Morogoro (staden som Bigwa ligger i utkanten av) och diskussion med folket på Bigwa, lärare såväl som elever. I praktiken blev

det så att u-linjen bar upp samarbetet under många år med sin regelbundna Bigwa-kontakt och de nära kontakter som utvecklades mellan lärarna på Valla och på Bigwa. Det här är inte oväsentligt, det gav samarbetet en fast ram som överlevde personförändringar och ekonomiska påfrestningar som båda skolorna har varit utsatta för.

Vattenprojektet

Man kan säga att ett speciellt projekt har gått som en röd linje genom åren, ett projekt som går ut på att förse Bigwa med vatten. Liksom många andra FDC har Bigwa stora vattenförsörjningsproblem. Detta trots att man ligger nära en bergskedja där vatten alltid rinner nerför bergssidorna. Men vattnet ska förse många människor i byn med dagligt vatten och det finns ingen samordning av vattenuttaget, var och en försöker lösa sitt vattenproblem och då tar vattnet om inte direkt slut så sinner det vissa perioder. Man får bära vatten, ett trist FDC-inslag som tar mycket energi från studierna.

Valla har under många år försökt driva på ett projekt som består av brunn och vattenledning. Under många år har det varit den stående frågan i samarbetet och många gånger har olika verkligheter krockat med varandra i synen på hur projektet ska drivas, två väldigt olika kulturer har nött vattenfrågan under alltför lång tid sett ur Vallas ögon. Varför det tagit tid har sina praktiska förklaringar i ett fattigt lands otillräcklighet i ekonomiska frågor och kanske också i synen på vad som är viktigt just nu. I det här projektet har de båda parterna fått pröva sin förståelse för den andra parten när man ska lösa ett viktigt praktiskt problem och man kan väl säga att det har varit en viktig lärdom för båda

parter även om man ibland haft svårt att nå fram till varandra. På Valla har man under lång tid bland personalen samlat in pengar till projektet. Att driva ett konkret projekt som man kan se behövs och som kan ge ett tydligt praktiskt resultat gör att frågan får plats på agendan i Linköping långt från Morogoro.

Vänorter

Olika vägar letar sig in i samarbetet mellan Valla och Bigwa. En f.d. lärare på Valla arbetar numera som fritidsledare i en annan kommun och har genom Valla utvecklat ett samarbete mellan sin verksamhet och liknande i bygden kring Bigwa. I det samarbetet finns naturligtvis Valla med. En annan variant på utvidgat samarbete är att Vallas eldsjäl har blivit Linköpings kommuns kontakt med vänorten Morogoro.

Framtiden

Idag heter det inte u-linje längre, linjen heter globalkurs och den fortsätter u-linjens samarbete och det är där idéutbytet fortsätter. Man har också från Valla givit möjlighet för kursdeltagare på fritidsledarlinjen att göra sin praktik i Morogoro och tillbringa två veckor på Bigwa. Ytterligare en idéöverföring åt båda håll som kan bli fruktbar då man rör sig delvis utanför FDCn och utanför de redan globalfrälsta på globalkursen. I övrigt finns inga spikade planer för det fortsatta samarbetet. Inplanerat finns dock en personalresa till Bigwa. Av erfarenhet vet vi att personalresor leder till ett lyft i samarbetet när fler få se verkligheten hos den man bara hört talas om och sett på bild. Den egna upplevelsen kan inte nog överskattas för förståelse av varandras möjligheter och problem. Ur det kan födas mycket gott för båda skolorna.

Exemplet Göteborgs folkhögskola

Göteborgs folkhögskola startade samarbetet med Arnautoglu FDC i mitten av 90-talet strax efter att SIDA hade dragit in sitt ganska omfattande bistånd till FDC-världen och Tanzanias regering tagit bort huvuddelen av det statliga bidraget till FDC. Arnautoglu ligger inne i Dar es Salaam och är något så ovanligt som en FDC enbart för handikappade unga vuxna. Ganska snart bjöd man in en grupp av lärare och elever från vänskolan, men samarbetet ville inte ta riktig fart förrän man på Göteborgs folkhögskola bildade en grupp som började arbeta med vänskolefrågorna. Riktig fart på samarbetet blev det först efter Moshikonferensen The Right to Knowledge and Development – Adult Education in a Global Context 2004 då två lärare från Göteborg deltog och fick nya insikter i FDC-världen och input från andra delar av vuxenutbildningsvärlden. Den omedelbara följderna blev att en allmän kurs fick afrikainriktning och en stor del av veckans lektioner på schemat anknöt till inriktningen. Nu blev samarbetet mycket mer levande och utbytet tog fart, Afrika och vänskole-FDC blev en del av studierna. Tanzaniaämnet växte efter deltagarnas önskemål till 4 uvt/vecka och genom ett stipendium från Ungdomsstyrelsen bjöd man in en lärare och sex elever från Arnautoglu FDC hösten 2005. På så sätt startades ett utbytesprogram som fortgick i fem år.

Idag finns varken afrikainriktning eller tanzaniaämne på folkhögskolan men en internationell förening, Sara (efter Sara Lidman) håller kontakterna med Arnautoglu vid liv.

Verksamhetsarbete

På skolan finns en Tanzaniashop som ger en del inkomster att använda i utbytet. Man fick för några år sedan en större summa från Forum Syd för att vara med och utveckla Outreach Courses, kortkurser förlagda till otillgänglig landsbygd utanför Dar es Salaam. Insatsen kräver egeninsats som till stor del kommer från shopen och från fören-

ingen Sara som bildats för att driva vänskolefrågorna. Göteborg stödde 35 kortkurser som nådde människor som annars inte hade haft någon möjlighet att studera ett nödvändigt ämne, det kunde vara starta-eggetkurser, socialt stödjande för aids-änkor som själva är hivsmittade, kurser för analfabeter.

I samarbetet inom Kust till kust har Göteborg drivit seminarier om gender och demokrati.

Framtiden

Tio personer ur personalen på Göteborgs folkhögskola deltar nu i en cirkel där man studerar Tanzania och FDC som en del av Afrika. Planen är att resa till vänskolan för att stärka banden mellan skolorna och inom Kust till kust-samarbetet driva seminarier om folkbildning.

Exemplet Fristad

Fristads folkhögskola började sitt samarbete med Tango FDC 1991. Under åren har samarbetet varierat i intensitet huvudsakligen beroende på Tangos genom åren olika förutsättningar. Det har visat sig att samarbetet är väldigt beroende av intresset hos rektorn på Tango, och rektorer har under åren kommit och gått. För närvarande har Tango en rektor som inte visar något intresse för seriöst samarbete, han är dock på väg mot sin pensionering ganska snart. Jag nämner detta inte som en udda företeelse utan som ett tyvärr vardagligt problem i flera vänskole-samarbeten. Detta gäller i lika hög grad den svenska folkhögskolan. Rektors inställning är avgörande för vänskole-samarbetets utveckling.

Starten

Att det blev Tango FDC berodde på att man av en händelse fick kontakt med Tango som då inte hade någon svensk vänskola (man hade ingen annan utlandskontakt heller). När tillfälle gavs blev intresset på Fristad omedelbart stort, här yppade sig en möjlighet till internationell utblick i kontakter att använda i undervisningen och en möjlighet att hjälpa en fattig skola i ett fattigt land. Syftena

var två, dels det internationella utbytet med förhoppning om fördelar för båda parter och dels möjligheten att göra en insats både praktiskt och idémässigt kanske främst på det pedagogiska området. Solidaritetstanken var stark.

TAFFDA

För 10 år sedan bildade Fristad en vänförening, TAFFDA (Tango Fristad Folk Development Association), som på svensk mark står för samarbetet. Föreningen leds av bitr rektor och har tre lärare som ledamöter.

Främsta målet med samarbetet är delat, praktisk hjälp till Tango och demokratidiskussion mellan skolorna. Det praktiska samarbetet är ganska framgångsrikt, under åren har Taffda försett Tango med en hel del utrustning för FDC:ns undervisning och till Tangos elevers fromma. Man ger sex stipendier per läsår, Fristad står för sex Tango-elevers skolavgift och i samarbete med Rotary Borås utrustar man de elever som gått yrkesutbildning med en liten verktygsväska när de slutar. För att kunna stödja Tango på det här sättet aktiveras hela folkhögskolan och inte minst de studerande då man gör insamlingar, loppis och andra aktiviteter för att stödja Tango. Det, tycker man, skapar en större medvetenhet och engagemang även om man inte reser till Tango. Ty alla bidrag baseras på frivilliga bidrag, gåvor och medlemsavgifter till TAFFDA.

Det stora praktiska inslaget är att Fristad byggt upp en mindre vävkurs på Tango. Man har utbildat lärare, skeppat över vävstolar med material och varit med och dragit igång utbildningen. Man har fortlöpande kontakt vävlärare emellan, kursen utvecklas vartefter nya erfarenheter görs. Samarbetet mellan lärare i Sverige och Tanzania fortlöper och innehåller en del pedagogisk utveckling på båda håll. Det är omöjligt att inte lära nytt när man jobbar med samma undervisning i väldigt olika kulturer. Båda parter verkar vara mycket nöjda med utbytet.

I nystarten av samarbetet i och

med att TAFFDA bildades försåg man Tango med en traktor och viss kringutrustning. Tango har ett stort jordbruk med god jordbruksmark, ca 125 acre.

Rotary

Strax före tillkomsten av TAFFDA gjorde Fristad och Rotary Borås ett besök på Tango FDC och på Rotary Arusha som kom att sätta spår i vänskolesamarbetet. Inom Rotary fanns ett stort intresse för biståndsinsats inom tandvård och det kunde kopplas till utbildningen på Tango FDC, det blev klart efter att man undersökt möjligheterna på plats. Besöket möjliggjordes av Fristads rektors medlemskap i Rotary och resulterade i en mobil tandvårdsklinik, skänkt av Rotary Borås, som nu kan rulla i Mbuluområdet styrd av en lokal tandläkare.

En kortare utbildning i HIV/Aids-frågor för två sjukvårdskunniga togs fram och de två har rest ut i grundskolor och informerat om hur man undviker bli HIV-smittad tillsammans med den rullande tandvårdskliniken (omlandet är stort och innehåller gott och väl 150 000 människor som helt saknade all form av tandvård).

Insatsen fortsätter enligt planen i statlig regi, den har finansierats av Rotarys bistånd men kommit till och kunnat startats tack vare Fristads samarbete med Tango FDC.

Idésamarbete

Demokratiseminarier startade när delar av Tangos lärarkollegium med rektor i spetsen besökte Fristad. Syftet var att tillsammans diskutera interndemokrati på resp folkhögskola. Man startade vid besök på skolorna men sett ur Fristads synvinkel blev diskussionen ytlig och man fick ingen egentlig respons på sitt agerande. Tydligt blev att det var två olika kulturer som inte möttes i den grundläggande synen på elevdemokrati. Svenskar i sin ganska rättframma diskussionsvillighet med alla parter mötte inte tanzaniernas försiktiga

och auktoritära syn på elevdemokrati. Att diskutera inflytande direkt med elever på Tango visade sig ganska svårt då det krockade med den pedagogik och elevsyn man har på Tango, sett med Fristadsögon. När Fristadslärare började diskutera inflytande i skolarbetet direkt med Tangos elever fick Tangos dåvarande rektor nog och sa ifrån. Från svensk sida uppfattades det som att inga diskussioner fick hållas utan att rektorn var med och hade kontroll över allt som gjordes.

Demokratiprojektet har runnit ut i sanden då inget synligt resultat uppnåddes vare sig i Fristad eller på Tango.

Framtiden

Dagens viktigaste fråga är utbytet, att bygga relationer så man kommer närmare varann och börjar förstå varann bättre. Fristad arbetar på att se likheterna mellan kulturerna och använder det aktivt i undervisningen, man lyfter fram likheterna istället för olikheterna (vi och dom-tänkandet). Fristadslärarna har fått en naturlig auktoritet då de har besökt och känner Tango och människornas situation i stort i ett fattigt afrikanskt land, det upplevs som en mycket positivt av Fristads kursdeltagare, en positiv effekt av vänskolesamarbetet i den konkreta undervisningssituationen.

Exemplet Kust till kust

Kust till kust-projektet startade 2000 och fick sin grund lagd då fem folkhögskolor från västkusten besökte FDCs på Tanzanias kust mot Indiska Oceanen. Då deltog fem folkhögskolor, senare föll en ifrån och Kust till kust består idag; Kvinnofolkhögskolan – Kisarawe FDC, Wendelsberg – Ikwiriri FDC, Löftadalen – Kilwa Masoko FDC och Göteborgs folkhögskola – Arnatouglu FDC. Samarbetet är tresidigt, ett övergripande samarbete mellan alla skolorna både internationellt och nationellt (samarbete inom resp land), och direkt mellan

vänkskolorna listade här ovan. Kust till kust bedriver ett övergripande arbete medan de enskilda skolorna har sitt direkta samarbete vilket ibland sammansmälter med det övergripande. Det övergripande samarbetet verkar ha en smittande effekt på det direkta vänskole-samarbetet då Kust till Kust-projektet inte är så beroende av personinsatser, många är inblandade och man har övergripande projekt.

Seminarier

Mest utmärkande för projektet är de seminarier som under åren bedrivits både i Tanzania och i Sverige med deltagare från alla skolor. I samarbetet över skolgränserna har det alltid funnits, och finns, ett fackligt inslag. Initiativet till projektet kommer från SFHLs västsvenska distrikt och man har hela tiden samarbetat med TTU (Tanzania Teachers Union) lokalt i Tanzania.

Det första stora seminariet hölls på Kisarawe FDC 2003. Där deltog tio svenskar och 20 tanzanier under livlig diskussion om demokrati, gender och arbetsvillkor för lärarna. Demokratidiskussionen handlade främst om elevdemokrati och därmed sammanhängande läraruppträdande. Det finns alltid med en dos pedagogik i diskussionerna.

Praktiskt samarbete

Det finns även ett praktiskt inslag i Kust till Kust. Man har diskuterat behovet av biogasanläggningar på FDC:na. Inte så svårt att anlägga då tre av FDC:na har djurhållning och jordbrukskurser. Det som fattas är kunskap och pengar på aktuella FDC. Andra tanzaniska FDC har biogasanläggningar men steget tycks långt för projektets FDC att ta tag i frågan trots svenska sidans försynta påpekanden om möjligheterna till biogas.

Här har vi åter igen olika syn på vem som bör göra vad och vad som är aktuell skolas roll, dvs FDC:na förväntar sig svensk

finansiell hjälp och råd om vad som ska göras och den svenska parten väntar sig initiativ från FDC:na då andra FDC klarat av att bygga biogasanläggningar utan hjälp från något håll.

Fördelar

Projektets stora fördelar ser ut att vara att nya vägar öppnar sig jämfört med traditionellt vänskole-samarbete. Det öppnar för samarbete mellan skolorna inom resp land, det kanske man tar för givet men sådana samarbeten är ovanliga både i Sverige och i Tanzania. Kust till kust/Coast to Coast är inte så personbundet som traditionellt samarbete lätt blir och här deltar både rektorer och lärare vilket ger en direkt effekt i undervisningen i båda länderna men kanske framför allt i Tanzania. Seminarierna som lyfter över den enskilda FDC/folkhögskolans problem ger ett innehåll som lärarna kan omsätta i sin undervisning.

Framtiden

Dock är projektet just nu beroende av något av en nystart då flera rektorer bytts ut, de flesta i Tanzania. Kust till Kust är ett annat sätt att samarbeta som visar på några påtagliga fördelar listade här ovan, men ändå är det så att stora insatser krävs från båda parter för att samarbetet ska utvecklas.

Det här är tredje delen (de två första publicerades i förra och förrförra Folkhögskoleveteranenen) av en förkortad essä om utbytet mellan svenska folkhögskolor och tanzaniska FDC som Ebba Andersson gjort. Stommen i essän utgörs av fyra fallbeskrivningar och vad de lett till på svenska folkhögskolor.

Kommentar till exemplet

Vänskolesamarbetets krockar

Ett drag som framträder vid intervjuerna är att samarbetena startade efter någon form av kontakt genom KSA och att det på den svenska

folkhögskolan fanns en nyfikenhet på vad man kunde göra för den utvalda FDC:n. Där fanns också en förväntan på hur vänskole-samarbetet skulle kunna utveckla den egna skolan framför allt i undervisningen. Det fanns, och finns, ett underliggande behov av att hjälpa de som har det sämre, och som man ser det i folkhögskolan kan man hjälpa till och utveckla FDC-verksamheten.

Här finns en tro på att samarbete kan utveckla FDCn huvudsakligen på FDCns villkor men man har svårt att dra gränsen för hur långt man ska gå i sitt samarbete. Gränsen mellan vad som är ett bra samarbete och ett överförande av svenskt tänkande kan ibland vara svår att upptäcka. Alla inblandade på båda kontinenterna har en stark känsla för den andre men man når inte fram till varandras tänkande, kulturkrockar blir ibland stora och vad det beror på är inte alltid klart varken för svenskar eller för tanzanier. Det beskrivs ofta av svenska lärare som en krock mellan svensk rättframhet parad med praktisk klokhet gentemot tanzaniers försiktighet och deras tänkande givet av ett auktoritärt system som genomsyrar varje FDC. Det är den upplevelsen man har, men till pudelns kärna når man sällan och det beror i sin tur på för lite personkontakt som man ser det på folkhögskolan. Vilket högst troligt är förklaringen. Uppenbart är att ett utvecklande vänskolesamarbete kräver långvarig och nära kontakt mellan skolorna.

Större samarbete

Vi kan se att i Kust till kust-projektet där kontakterna berör många inblandande i båda länderna och där resor gjorts i båda riktningar innehållande seminarier, där är upplevelsen att man kommit närmare, att man känner starkt för varandra. Det har uppstått en förståelse som går utöver det vanliga vänskolesamarbetet när man i seminarieform diskuterat viktiga frågor som elevdemokrati, jämställdhet och

sina egna arbetsvillkor. Ett större samarbete tycks göra individerna friare att uttrycka sig och därmed finna förståelse för varandras olikheter. När man inte behöver diskutera sin egen arbetsplats sittandes på sin egen arbetsplats, då kan man troligen bli lite mer principiell och prata om idéerna bakom sina ställningstaganden utan att känna sig behöva snegla på vad som är politiskt korrekt.

Tid

Tid är ett av de viktigaste verktygen i utvecklandet av bra vänskolesamarbete. Förändringstakten är inte så snabb när två olika kulturer möts, och där båda parter vill vinna något på samarbetet och samtidigt göra det tillsammans. Dessutom lever man under väldigt olika ekonomiska förhållanden vilket har en stor inverkan på förändringsmöjligheterna, vare sig det gäller idéer, pedagogik eller praktiskt samarbete.

Folkbildningens pedagogiktänkande är i grunden ofta densamma här som där, men tar sig i olika uttryck p.g.a. väldigt olika praktiska möjligheter. Det synes finnas för liten nyfikenhet från båda håll på det lärandesätt som används på resp kontinent, man studerar inte lärandeprocessen hos samarbetspartnern tillräckligt mycket för att lära för egen del. Vad som står i vägen för det är troligen en bristande förmåga att lämna sitt eget tänkande när man möter en annan kultur, det finns så mycket annat i hela situationen som behöver bearbetas.

Mitt läsande, pratande och egna erfarenheter har gett en klar indikation att idéutbyte mer kommer till sin rätt när det drivs i en lite större kontext där lärare och rektorer från båda länderna kan ta ut svängarna lite mer än när man "bara" diskuterar sin egen skola, när man mer kan ägna sig åt hur det borde vara, mer principdiskussion. Dit räknar jag också pedagogiska och didaktiska diskussioner. Med andra ord är tidsaspekten mycket viktig, det tar lång

tid att bygga upp en god vänskole-relation, man bör räkna med minst 7 – 10 år av nära relation.

Vad skiljer skolformerna

Samarbetet är svårt, för att säga det enkelt och klart. Men var ska vi söka förklaringen? Den finns vad jag kan se i några huvudförklaringar;

- historien bakom skiljer sig väldigt mycket,
- parterna har mer som skiljer än förenar i den vardagliga skolmiljön
- målsättningarna med respektive skolform är olika i praktiken.

Svar på frågeställningarna

Här sammanfattar jag vad svensk folkhögskola fått ut av samarbetet, alltså det som skymtar fram tidigare i texten. Den inledande frågeställningen ska få ett så klart svar som möjligt och den kanske största påverkan på den svenska folkhögskolan är att solidariskt samarbete mellan lärare i Sverige och lärare i Tanzania starkt har influerat den svenska folkhögskole-andan. Samarbetet har tillfört, och tillför, en ny dimension till det som kallas folkhögskoleandan, det där ogripbara som sitter i väggarna och kallas folkbildning. Här har den svenska folkbildningen fått en ytterligare utvecklingspotential.

- Om vi ser på det mer påtagliga kan vi genast se att den pedagogiska situationen påverkats på flera sätt. Först att kontakten med kolleger och kursdeltagare i ett fattigt afrikanskt land tillfört un-

dervisningen en betydligt djupare kunskap. Personlig kontakt och miljöupplevelse vid besök ger mycket utöver alla de böcker vi läser och vad alla de filmer och andra dokumentationer tillför. Egen upplevelse ger en styrka hos lärare som gör undervisningen kvalitativt bättre.

- Utbytet har även påverkat undervisningen så att nya kursmoment tas in, den globala utblicken blir både mer konkret och lättare att sätta in i ett teoretiskt perspektiv.

- På flera folkhögskolor bildas föreningar som arbetar för utvecklingen av vänskolesamarbetet. Föreningar som drar in pengar på olika sätt inte minst genom att sälja Fair Trade-varor som tanzaniskt kaffe och te. Ofta en betydelsefull och meningsfull aktion för de svenska deltagarna.

- När utbyte sker mellan deltagare och lärare från båda parter, när de får tillfälle att vistas och delta i verksamheten på vänskolan och se det omgivande samhället, då får man först och främst en betydande utveckling och förståelse hos de som får chansen till utbytet, en förståelse som smittar av sig på skol-samhället. Man får också en fastare knytning mellan skolorna, banden stärks när folk av kött och blod från vänskolan blir en vän som kan dela med sig av sina erfarenheter.

- Mötet med vän-FDCs syn på interndemokrati har för många svenskar ifrågasatt den egna bilden av interndemokrati på folkhögsko-

lan. Även om det är stor skillnad i synen på interndemokrati i alla dess former, så kommer ändå den svenske läraren/deltagaren/rektorn förr eller senare att börja fundera över varför vi gör just som vi gör, dvs kan vi göra på annat sätt, hur demokratiska är vi egentligen?

- Jämställdhetsarbetet på folkhögskolan får en puff framåt då besökarna konfronteras med hur man ser på förhållandet mellan man och kvinna på vänskolan i Tanzania. Den tanzaniska kvinnans medvetenhet (lärarnas framför allt) om underordningen i deras samhälle blir en inspirationskälla till diskussion och tydligare syn på vad jämställdhet kan vara.

- Vid några tillfällen har vänskolesamarbetet öppnat för samarbete mellan folkhögskolor i Sverige. Man får ett gemensamt mål som ligger utanför den vanliga undervisnings-situationen, något nytt att samlas kring och gemensamt jobba för. Och lära av varandra.

- Vad gäller den eventuella postkoloniala attityden kan vi konstatera att ett besök i tanzanisk verklighet på en FDC långt ut på landet under povra förhållanden är en av de bästa kurerna mot gammalt kvardröjande kolonialt tänkande. Ingen kan undgå att fråga sig varför det blev så här, varför jag är rik och min kollega och kursdeltagare på FDC fattig. Det är det som slår igenom i folkhögskolans anda och undervisning.

Ideellt engagemang i fokus i Almedalen

Under politikerveckan 28/6 - 5/7 i Almedalen presenterar Folkbildningsrådet en specialstudie av det ideella engagemanget inom folkbildningen.

- Almedalen är en viktig arena för folkbildningen eftersom politiker och andra beslutsfattare finns på plats, säger Britten Månsson-Wallin, generalsekreterare på Folkbildningsrådet.

Måndag den 29 juni sänds två seminarier om människors ideella engagemang.

Läs mer på <http://www.almedalsveckan.info>

Prenumerera på Folkhögskoleaktuellt

Om du är intresserad av att prenumerera på Folkbildningsrådets nyheter om folkhögskolan, gå då in på följande sida:

<http://www.folkbildningsradet.se/om-folkbildningsradet/nyheter/Folkhogskoleaktuellt>

Du klickar på länken **Prenumerera på Folkhögskoleaktuellt** och fyller i ditt namn och e-postadress

Amatörteater och folkbildning – teaterutbildning på folkhögskola

Jan Wennergren

Sedan några år tillbaka har jag, efter pensioneringen, återgått till mina litteraturvetenskapliga studier. Detta har bl.a. inneburit att jag just nu håller på att skriva på en masteruppsats om folkbildningsorganisationernas förhållande till och syn på amatörteatern, särskilt dess repertoar under trettioalet (1930-1939). Mitt material är framför allt de pjäsbibliotek, som kom i en strid ström under hela trettioalet, men också den diskussion som fördes i Bokstugan och Ariel och deras efterträdare 1936 Folklig Kultur. I korthet kan sägas, att den skillnad i syn på amatörteaterns uppgift, som här uppkom mellan folkbildningens organisationer och den spelande amatörteatern i mångt och mycket har fortsatt att präglade amatörteaterns utveckling intill idag. Till saken hör att det första ATR bildades av spelande grupper 1936/37.

Jag tillhörde den grupp i Teaterforum, bildat 1963, som tillsammans med företrädare för studieförbunden och Riksteatern, åstadkom bildandet av det andra ATR (Amatörteaterns Riksförbund) 1977. Eftersom jag sedan blev dess förste förbundsordförande, har jag måhända en mindre vanlig insyn i de överväganden som ledde fram till bildandet. Men nu ska jag emellertid inte närmare gå in på de två amatörteaterförbunden. Den intresserade får invänta min uppsats när det gäller trettioalet.

Det som dock ska konstateras är att vi under slutet på tjugutalet och början av trettioalet kunde se en ökande aktivitet från studieorganisationernas sida, främst ABF, IOGT och NTO, mot förflackningen av folkrörelsernas amatörteater. Man kunde konstatera att den mest användes för enklare underhållning på föreningsmöten och fester och att pjäserna som då spelades var usla. Man såg därför som sin plikt att förändra detta och började distribuera bättre pjäser av enaktsformat. Men det fanns också röster inom folkbildningen som höjdes

att det inte skulle spelas teater utan studeras teater. Förvisso kunde man läsa dramatiska texter med fördelade roller och kanske till och med arbeta fram en föreställning, men man skulle inte spela den för publik. Meningen med amatörteatern skulle vara, att öppna deltagarnas ögon för dramatiken, för att sedan kunna avnjuta den på professionella scener med utbildade skådespelare. Denna inställning skulle hänga kvar länge. Åtminstone kunde man under sjuttioalet, när andra ATR skulle bildas, få höra sådana synpunkter från studieförbundsrepresentanter.

Men nu snävar jag till perspektivet till Wendelsberg genom att citera ett klipp ur NTO:s veckotidning Tempel-Kuriren den 24 juni 1933:

”Det förefinnes f.n., särskilt inom de folkliga rörelserna, ett synnerligen starkt intresse för amatörteatern. Det kan icke heller förnekas, att den folkliga scenkonsten, om man får använda detta namn, ur flera synpunkter är en intressant tidsföreteelse och har en viss uppgift att fylla. Den är i varje fall ett högt skattat förströelsemedel och ger rika möjligheter till ett förädlande och fostrande kamratliv bland ungdomarna. Men därjämte kan den, rätt fattad och rätt utövad utan tvivel bli en bildnings- och kulturfaktor av stor betydelse.”

I artikeln argumenterar man för det viktiga med utbildning och man inbjuder följaktligen till en utbildningskurs för ledare av amatörteater på Wendelsberg.

Ett par decennier senare, 1952, fattar också Wendelsbergs skolstyrelse beslutet att *”amatörteatern skall ges ett betydligt ökat utrymme i undervisningen vid vår folkhögskola”*. Intresset för amatörteater inom NTO och dess ungdomsförbund Heimdal var stort. 1951/52 hade 1.700 medlemmar arbetat i 200 amatörteatergrupper. Skolan inrättade då, 1952/53, en allmän

kurs med särskild inriktning mot amatörteater. Under vinterkursen integrerades teaterämnen med övriga ämnen. En sommarkurs på 12 veckor med enbart teater fortsatte sedan. Denna kurs var också ett svar på den uppmaning, som riktades till folkhögskolorna i 1944 års Folkbildningsutredning. Man ansåg det ”vara av betydelse, om någon folkhögskola ville särskilt uppmärksamma den dramatiska konsten och ge sina elever impulser till gedigen amatörteaterverksamhet” (SOU 1948:30, s. 111)

Denna första mer genomarbetade och längre teaterkurs på Wendelsberg fick sin uppföljning till läsåret 1979/80, då skolan startade en ettårig kurs för amatörteaterledare. Denna kurs har nu utvecklats till en tvåårig kurs med två inriktningar och möjlighet till ett tredje fortsättningsår med drygt 80 elever. Och det är här problemen med teaterutbildning på folkhögskola börjar enligt min mening, och folkbildningen, den folkliga kulturen och amatörteatern blir satt på undantag.

I likhet med många andra folkhögskolor, som utbildar deltagare för media och konstnärliga yrken har Wendelsberg blivit leverantör till högre sceniska utbildningar (teaterhögskolorna) eller direkt ut i yrkeslivet. När vi startade för 36 år sedan, menade vi att vi skulle utbilda ledare för amatörteatern och att dessa kunde gå direkt ut till arbete inom studieförbund och folkrörelser eller i den kommunala fritids- och kulturverksamheten. Enbart i Göteborg fanns det då 20 lokala scener på fritidsgårdarna runt om i stan och på varje scen gjordes det teater, ofta i samarbete med studieförbunden. Det sägs att resurserna försvann – nu finns det ingen regelbunden teaterverksamhet.

Så egentligen är den enda möjligheten för våra deltagare att de kommer in på någon teaterhögskola eller att de professionaliserar sig själva tillsammans med några kamrater.

Detta, jämte den rådande samhällsandan, gör att man hellre ser till sig själv och sin egen utveckling. Kulturlivets aktörer individualiseras. Och kanske hänger folkbildningen på denna tendens? Den ständiga refrängen i samhällssången: ”minskade resurser”, upprepas intill tröstlöshet, när vi egentligen alla vet att det är en av de mest lögnaktiga refrängerna vi får lyssna

på! Det finns ju hur mycket resurser som helst! Det är bara det att de finns på fel ställen, där de inte kan göra någon nytta för det stora flertalet!

Den folkliga kulturen och teatern behöver entusiastiska ledare och dessa behöver kunna leva på det de gör. Och de behöver utbildas och det ansvaret är studieförbundens och folkhögskolans. Framför

allt behöver de kunna verka inom den spelande amatörteatern. Kan vi hoppas på en renässans för den folkliga kulturen? Denna kanske också kan utveckla den professionella kulturen?

Jan Wennergren är f.d. rektor och lärare på Wendelsbergs folkhögskola
jwennergren@mac.com

Veteranförningens årsmöte den 22 april Egil Boräng

Den 22 april var det dags för Veteranförningens årsmöte, denna gång på Wendelsbergs folkhögskola, som bjöd på en av årets första riktiga vårdagar med sol och blommande vitsippor i parken. Skolan bjuder på en klassisk

Sven Ostberg
Foto: Egil Boräng

folkhögskolemiljö i ordets bästa bemärkelse. Det är inspirerande att komma dit.

Ett 20-tal medlemmar var på plats när rektor Sven Östberg hälsade välkommen och berättade

om skolan. Därefter var det dags för Stefan Edman, välkänd författare och debattör och under många år lärare vid S:t Sigfrids folkhögskola utanför Växjö, att ta över.

Temat för Stefans anförande var kulturens roll i de omställningar som vän-

tar för att mänskligheten ska överleva. Här ett försök till sammanfattning:

Vi människor är naturen och i hjärnans bark föddes kulturen. Naturen var starkare än vi — vi kämpade mot elementen och blev alltmera kultur. Sången kom först och tidigt började vi måla. Kulturen växte fram.

För ungefär 10 000 år sedan började vi odla. En revolution. Vi satte spår och började ta kommandot över naturen. På 1700-talet började vi anrika domar under jorden — mineraler, olja. Livet blev annorlunda. På 1900-talet kommer föreställningen att vi är starkare än naturen. Vi kan radera ut sjukdomar. En vision av paradiset. Folkhemmet — allt elände kan byggas bort. Men nu börjar vi tvivla på det. Vi är humanister och måste lyfta ut människan ur evolutionen. Alla har rätt till liv. Kommer sent i människans utveckling i FN-stadgan. Vi är i antropocen. Naturen slår tillbaka

(“Antropocen är en föreslagen geologisk epok. Den har ingen vedertagen gräns men kan räknas från industriella revolutionen på sent 1700-tal till nutid. Den kan definieras som den tid då människans verksamhet globalt har påverkat jordens klimat och ekosystem, bland annat genom global uppvärmning.” Wikipedia)

Där är klimatfrågan ett test. Kan vi återställa en biologisk dynamisk balans där vi träder tillbaka för att inte drabbas av naturens vrede?

Vi går ut i skogen, men det är ut i kulturen. Enorma mängder av träd har slukats, t o m den lappländska naturen

är ett kulturlandskap. Kultur och natur är sammanvävda. Men detta står det ingenting om på tidningarnas kultursidor.

Stefan hänvisade till sin artikel i boken *Att svära i kyrkan. Tjugofyra röster om evig tillväxt på en ändlig planet*. I den ställer han frågan: Hur mycket orkar Moder Jord? Hur många människor kan jordens ekosystem på längre sikt orka med?

Humanekologen William Rees har försökt räkna på det och hamnar på följande siffror:

Vi skulle kunna vara 15 miljarder människor på jorden om alla levde som den genomsnittlige indiern, 2,5 miljarder på medeleuropéns standard och bara 1,5 miljard med genomsnittlig amerikansk livsstil.

1952 blev den svenske professorn Georg Borgström ryktbar när han slog larm om en allmän världssvalt år 2000. Med facit i hand vet vi att detta var fel. En miljard människor har fått det bättre. Spädbarnsdödligheten är halverad. Det finns ett index som kallas HDI vilket står för Human Development Index. Det mäter hälsa, medellivslängd och utbildning och visar att människor får mer utbildning, har bättre hälsa och lever längre. Det går åt rätt håll. Men den ekologiska hållbarheten går åt fel håll. Spannmål, skaldjur och fisk överkonsumeras. Vi måste ställa tillrätta. För att göra det har vi två åror, teknik och varsamhet.

Elförbrukningen nu är densamma som för 20 år sedan, trots att vi är 800 000 flera människor i Sverige. For-

Stefan Edman
Foto: Egil Boräng

donsparken har ökat men utsläppen minskat med 16 % på 25 år. Teknikutvecklingen är lysande, den kommer att lösa mycket och understöds av politiken.

Men totalt så ökar konsumtionen i världen. Den nya medelklassen vill ha det bättre. Vi måste ro med den andra åran. Vi behöver en varsammare livsstil och minskad konsumtion. Hur kan vi få ett sunt konsumtionsmönster? Vi måste ställa frågan: Vad är ett gott liv, när är jag nöjd? Det är för lite diskussion om det. Teknikutvecklingen går för egen maskin. Men hur ska varsamheten öka? Folkbildningen har en stor utmaning här. Det måste vara bättre att köpa böcker och gå på konserter än att köpa prylar. Vad är livets guldkant? Tomas Tranströmer skriver i diktsamlingen Det vilda torget:

“Att förtrollas — ingenting är enklare. Det är ett av markens och vårens äldsta trick: blåsippona.”

Det finns andra värden än det materiella. Vi rör bra med teknikåran. Men den andra åran, konst, musik, tradition

- vilken roll har den? Vi måste ställa om det ekonomiska värdesystemet. Vill vi komma framåt behöver vi ro med två åror. Så långt Stefan Edman.

På eftermiddagen var det dags för Veteranföreningens årsmöte som gick snabbt och smidigt under Sven Östbergs ledning. Verksamhetsberättelsen (se föregående nummer av detta blad) godkändes och lades till handlingarna. Revisorerna var nöjda och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för åren 2013 och 2014. Årsmötet beslutade att medlemsavgiften skall vara oförändrad, 200 kronor.

Styrelsen presenterade sitt förslag till

Kerstin, Lena och Britt-Marie
Foto: Egil Boräng

verksamhetsplan. Redan i september inbjuds medlemmarna till ett klimatseminarium. Bildningsresor, regionala träffar och medlemsrekrytering var annat som lyftes fram av styrelsen.

Så var det dags för val av styrelse för de kommande två åren. Till ny ordförande valdes Björn Grip. Övriga ledamöter i styrelsen är Stellan Boozon, Jörgen Håkansson, Kent Jonelind och Lena Skördeman. Ersättare i styrelsen är Mai Keidser och Rikard Lilljeqvist.

Ingemar Nordieng och Paul Reichberg valdes till revisorer med Ingemar Sallnäs som ersättare. I valberedningen ingår Sören Magnusson, sammankallande, Håkan Söderlund och Kerstin Mustel.

De två avgående styrelseledamöterna styrelsemedlemmarna Kerstin Mustel och Britt-Marie Danestig avtackades av Lena Skördeman för sina värdefulla insatser i föreningen och Lena blev själv avtackad för sina år som ordförande.

Så var årsmötet till ända och vi kunde fortsätta våra samtal i den efterlängtrade vårsolen.

Intervju med Linda Rosén, Folkbildningsrådet Urban Lundin

Studeranderättsliga frågor har fått en ökad betydelse jämfört med hur det fungerade på den tid då de flesta av oss i Veteranföreningen var aktiva. Nedanstående intervju har jag gjort med Linda Rosén på Folkhögskolornas studeranderättsliga råd. Vi hann precis avsluta intervjun innan Linda gick hem för att föda barn.

Hej Linda! Du jobbar som handläggare på det studeranderättsliga rådet. Vad ska man ha ett sådant till?

Det studeranderättsliga rådet finns till för att ge folkhögskoledeltagare som har hamnat i konflikt med sin skola en möjlighet att få sin sak prövad av en neutral instans. Det kan till exempel handla om att en deltagare har blivit avskild från undervisningen och vill få grunderna för det beslutet prövat. Eftersom folkhögskolor inte lyder under skollagen eller någon annan lag fanns tidigare ingen annan instans än folkhögskolans egen styrelse att vända sig till med klagomål. Många ansåg att detta inte var tillräckligt rättssäkert och det var en av orsakerna till att det studeranderättsliga rådet (FSR) inrättades. Ett annat syfte med FSR är att generellt stärka de studeran-

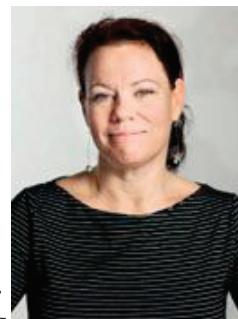
derättsliga frågorna på folkhögskola. Det studeranderättsliga rådet utgår alltid från den aktuella folkhögskolans styrdokument. Brister och otydligheter i folkhögskolornas regelverk synliggörs genom anmälningar till FSR och det ska förhoppningsvis leda till att fler ser över sina rutiner och förbättrar dem.

“Folkhögskolans styrdokument” säger du. Betyder det alla styrande dokument eller menar du den studeranderättsliga standard som alla skolor förväntas ha?

De dokument som är relevanta för studerande ingår ju i den studeranderättsliga standarden, men det är ett internt begrepp så därför brukar jag prata om styrdokument istället eftersom det är mer begripligt för den icke invigde.

Och hur är det med skolornas uppslutning kring utarbetandet av en rättslig standard? Är alla med på vagnen? Är de tvungna att vara med?

När arbetet med FSR drogs i gång 2010 var tanken att alla 150 folkhögskolor skulle ha tagit fram de nödvändiga dokumenten och ha hunnit ansluta sig till FSR vid årsskiftet 2010/2011. Men det visade sig att flertalet skolor behövde mer tid på sig och anslutningshastigheten var långsam. Vid slutet av 2011 hade 88 skolor skickat in överenskommelse om anslutning, och 65 av dess hade även skickat in kompletta studeranderättsliga standarder och fått bekräftat att de var anslutna. Vid slutet av 2012 hade 124 skolor ansökt om anslutning och

101 av dessa fått bekräftelse om att deras dokument var kompletta. Min bild är att det är ett litet fåtal skolor som aktivt valde att inte vara med, men att ett antal inte mäktade med att ta fram de nödvändiga dokumenten. Från och med 2012 är det ett statsbidragsvillkor att alla folkhögskolor ska ha en så kallad studeranderättslig ordning och i och med detta har förfarandet med anslutning till FSR blivit överflödigt. Från och med 2014 ligger ansvaret för att stärka och följa upp det studeranderättsliga arbetet på Folkbildningsrådet. Medlemsuppdraget FSR finns inte kvar och det går inte längre att ansluta sig. Alla förväntas istället leva upp till statsbidragsvillkoret. FSR finns kvar i form av det rättsliga råd som prövar ärenden som anmälts av kursdeltagare på folkhögskolor.

Hur många ärenden hamnar årligen på det rättsliga rådets bord? Vad är de vanligaste klagomålen?

Det har varierat lite från år till år. 2011 blev fem ärenden anmälda, 2012 var det också fem, 2013 bara ett och 2014 blev det fem igen. I år har vi haft ett ärende hittills som vi precis har behandlat så det kommer att publiceras under den närmaste tiden. Av de ärenden som har gått till rättsliga rådet är det avstängnings- och avskiljandeärenden som vi har flest av.

Av de samtal jag får handlar majoriteten om avgifter och av dessa en stor del om obligatoriska avgifter för mat. En stor del av samtalen handlar också om arbetsmiljö och vad jag skulle beskriva som arbetsledningsfrågor, alltså sådant som vi inte kan ta upp i rådet. Där försöker jag stödja deltagarna att ta upp frågan med rektor, eller med styrelsen om det är rektor som uppfattas som orsaken till problemet.

(Den som vill fördjupa sig i dessa frågor kan gå in på: <http://www.folkbildningsradet.se/Folkhogskolor/Studeranderatt/Folkhogskolornas-Studeranderattsliga-Rad---FSR>)

Skolorna förväntas "beakta" utslagen från FSR. Gör de det? Och om de inte gör det, vad händer då?

I de fall FSR har rekommenderat skolor att ändra sina beslut (om avskiljande, borttagna kurser eller

flyttar skola) har de följt rekommendationerna i ungefär hälften av fallen. I de fall av avskiljande där FSR har rekommenderat skolan att ändra sitt beslut, har skolan ibland valt att inte följa utslaget. De rekommendationer som handlar om att göra tillägg och förtydliga styrdokument uppfattar jag att skolorna följer i princip helt och hållet. Vi får ofta svar från skolorna om att de håller med och uppskattar den hjälp rekommendationerna innebär för dem i deras arbete med att förbättra styrdokument. På medlemsuppdragstiden gällde att skolor som inte följde rekommendationerna blev uteslutna. Nu sedan FSR blev en del av Folkbildningsrådets myndighetsdel har vi ännu inte kommit fram till något beslut om vad som ska gälla.

Du har fått vara med om uppbyggnaden av en mer formaliserad hantering av studeranderättsfrågor på folkhögskola. Hur vill du summera dina intryck av hela processen?

Många fler skolor hade ett mycket större jobb att göra med att ta fram tillräckligt tydliga och heltäckande styrdokument för att kunna ansluta än vad jag och styrgruppen för uppdraget hade räknat med från början. Det tog därför lång tid att få flertalet skolor att ansluta sig vilket i sin tur ledde till beslutet att avveckla FSR som frivilligt medlemsuppdrag och införa krav på studeranderättsliga ordningar på skolorna som en del av statsbidragsvillkoret. Jag kan se både för- och nackdelar med den förändringen. En fördel är att vi nu i framtagandet av ett nytt statsbidragssystem kan få med studeranderättsfrågorna och fokusera på innehåll och kvalitet. Under medlemsuppdragstiden blev det ett stort fokus på att ansluta sig och det kunde man göra om man hade alla dokument på plats. Men min uppfattning är att det sa väldigt lite om hur det verkligen såg ut på de olika skolorna när det gäller de studerandes situation. Jag hade som tjänsteman aldrig något uppdrag att kvalitetsgranska innehåll eller efterlevnad i de studeranderättsliga standarderna. Det händer att personal från sedan tidigare anslutna skolor ringer och frågar mig vad som gäller vid t.ex.

avskiljande, samtidigt som skolan på pappret har väl utvecklade rutiner och regelverk för detta. För mig har det lett till slutsatsen att en del anslutna skolors styrdokument inte lever och används och då kunde de ju lika gärna inte tagits fram överhuvudtaget, för att uttrycka det lite dramatiskt. Å andra sidan kan jag tycka att det fanns något väldigt sympatiskt med tanken på FSR som ett frivilligt branschorgan och att det hade kunnat finnas andra lösningar än att göra studeranderätten till ett statsbidragsvillkor på de problem som fanns.

Tycker du att frågan om studeranderätt nu är i hamn, eller ser du behov av ytterligare förändringar/förbättringar?

Här hänger mitt svar samman mycket med det jag sade ovan. Det som behövs nu är ett bra sätt att följa upp innehåll och kvalitet i studeranderätten. Förhoppningsvis kan vi få det genom det nya statsbidragssystemet. Det behövs ett tydligt system för vad som händer när en skola inte följer FSR:s beslut. Här har jag ingen klar bild över hur vi ska gå tillväga. Mer information behövs till studerande och det är något vi jobbar på och kommer jobba mer med framöver. Detta sker bland annat genom samarbete med Sfs. Vi har också tagit fram en broschyr. Om du inte sett den så finns den på folkbildningsrådets webb under folkhögskolor och studeranderätt. Den kan också beställas genom administrationen.

Sist och slutligen: du har arbetat som lärare och rektor på folkhögskola innan du kom in på det här området. Vad var det som gjorde att det kändes angeläget för dig att söka jobbet som handläggare?

Det var en blandning av orsaker. Men kanske främst att jag var sugen på att arbeta med folkbildning på en mer övergripande nivå och att uppdraget med studeranderätt passade mig, eftersom jag är intresserad av rättighetsfrågor generellt. Att få vara med och bygga upp något nytt från början var också något som jag var van vid från mitt arbete på Färnebo.